

Гл.1. ТВОРЧЕСТВО СЛАВЯНСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ И ВСЕМИРНЫЙ ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПРОЦЕСС: ВЗАИМОСВЯЗИ И КОНТАКТЫ

Борсук Ніна Мікалаеўна (Borsuk N.N.), кандыдат філалагічных навук, загадчык кафедры беларускай і рускай моў Брэсцкага дзяржаўнага тэхнічнага ўніверсітэта (г. Брэст, Рэспубліка Беларусь) (Brest, Belarus) borsnina@yandex.by

УДК 811.161.3

“ТОЙ, ХТО НИЧОГА НЕ ДАЎ, ТОЙ НИЧОГА Й НЕ МАЕ”: ПАРТРЭТ ЛІРЫЧНАЙ ГЕРАІНІ НАСТАССІ НАРЭЙКІ

Анотацыя. У артыкуле асэнсоўваецца вобразная палітра, жанравая разнастайнасць зборніка Н. Нарэйкі “Магдэбургскае права маёй душы”. Асаблівая ўвага надаецца паэтычным радкам інтэлектуальна-эмацыйнага ахопу жыцця, якія аб’яднаны скразной праблемай – адзінства лёсу гераіні з лёсам народа. Не застаюцца па-за ўвагай аўтара артыкула спосабы выяўлення пазіцыі аўтара ў тэксе.

Ключавыя словы: паэзія, жанр, вобраз, аўтарская пазіцыя, лірычная гераіня, вобразныя сродкі, тэматыка.

"THE PERSON WHO HAS GIVEN NOTHING, HAS NOTHING": PORTRAIT OF THE LYRICAL HEROINE ANASTASIA NAREIKO

Abstract. The article analyses the images, genre diversity of N. Nareiko's collection “Magdeburg Law of My Soul”. Particular attention is paid to the poetic lines of intellectual and emotional coverage of life, which are united by a cross-cutting issues – the unity of the heroine's fate with the fate of the nation. The author of the article does not ignore the ways of identifying the author's position in the text.

Keywords: Poetry, genre, image, author's position, lyrical heroine, figurative means, theme.

Берасцейская паэзія атрымала ў спадчыну багаты і разнастайны скарб. Штогод ён папаўняецца паэтычнымі набыткамі маладых таленавітых творцаў,

у прыватнасці, Настасі Нарэйкі. Яе паэтычная кніга “Магдэбургскае права маёй душы” (2013 г.) [2], за якую яна была ўзнагароджана прэміяй аблвыканкама імя Уладзіміра Калесніка (2017 г.), – яскравае сведчанне таго, што нацыянальная паэзія заўсёды жыла тымі думкамі і пачуццямі, якія хвалявалі беларускі народ у той ці іншы перыяд сваёй гісторыі. Маючы перад сабой узоры майстэрства папярэднікаў, паэты XXI стагоддзя імкнуцца знайсці новае слова ў літаратуры. Н. Нарэйка выводзіць сваю гераіню ў свет людскога жыцця з трывогамі, клопатамі, расстаннямі і сустрэчамі, бо пераканана: лірычная гераіня мае права на асабістае шчасце; на сузіральнасць, заспакоенасць – не мае. “Што бачыцца непрадузятым вокам? Не прыкметна ў творчасці Н. Нарэйкі фальшывага пафасу. Маладая жанчына асэнсоўвае нешта сваё і па-свойму” [5], – чытаем у зборніку крытычных артыкулаў пра сучасную беларускую літаратуру. Нягледзячы на тое, што у вершах паэтэсы часам сустракаюцца русізмы, словы ў адваротным значэнні, як заўважае М. Южын, дапускае творца і сістэмныя памылкі, крытык ставіць нашу зямлячку ў годны шэраг з такімі паэтамі, як А. Мінкін і А. Каско.

Ужо на першых старонках паэтычнай кнігі “Магдэбургскае права маёй душы” чытач сустракаецца з вобразам палыну (верш “Гарбата на злым палыне”). Але ў Н. Нарэйкі палын – гэта не спараджэнне цемры, чорных сіл, як, напрыклад, у вершы М. Шэлехава (“Абудзіўся Палын! І пайшоў, бо пачуў, / Што прывабна вядзьмаркі спявалі!”; “Гэта – Чорны Палын пахадзіў па зямлі!”). Прызначэнне гарбаты “на шэрым, сухім палыне”, палыну ў вязанках, што “вісіць і сыплецца долу”, – абараніць гераіню ад злых духаў, бяспамяцтва. Як тут не ўгадаць радкі з народных песен: “Палын – трава бескарэнная, / А радзілася я бязродная”; “Ой палын, палын, / Трава горкая, / А доля мая / Яшчэ – горшая”.

“Кожны чалавек з’яўляецца вучнем якога-небудзь глыбокага слова”. Гэты выраз выкарыстаў М. Багдановіч у якасці эпіграфа да цыкла “Думы” зборніка “Вянок”. Актуальнасць гэтага пераканання адчула і паслядоўна рэалізуе ў сваёй творчасці наша сучасніца Н. Нарэйка. Духоўнае, творчае сталенне паэтэсы адбывалася пад уплывам творчасці Уладзіміра Караткевіча. Памяці любімага пісьменніка Н. Нарэйка прысвяціла верш “Ісці па галіне, якая спружыніць і гнецца”. У 2009 годзе яна прачытала раман “Нельга забыць”. Пасля гэтага адбыўся пералом: “Я стала пісаць так, як пішу цяпер”. Колькі разоў Настасся чытае гэты раман, столькі і плача. Яна пераканана, што калі-небудзь напіша нешта такое, над чым людзі будуць плакаць, тады і зразумее, што яе творчая праца была не дарма. Плануе напісаць акраверш, першыя літары радкоў якога складуцца ў любімую цытату У. Караткевіча “Чалавек носіць сваё неба з сабою” (з інтэрв’ю) [1].

Н. Нарэйка не жадае “ствараць сабе куміраў”, таму змест нават верша “Бітва мая. Прага мая. Смага мая”, да якога ў якасці эпіграфа выкарыстаны словы У. Караткевіча, падначалены раскрыццю агульнагуманістычных ідэй, духоўнага ўзвышэння асобы.

Вызначыць сэнс імгнення быцця – вось задача, якую ставіць перад сабой наша сучасніца. Пунктам адліку на гэтым шляху для яе з’яўляецца актыўная жыццёвая пазіцыя асобы: “Горкі палын забыцца – белы яблык смерці”. Пераасэнсаванне добра вядомай прымаўкі “адзін у полі не воін”, М. Пракаповіч у вершы “Прашчур” сцвярджае, што і адзін здольны абараніць

сваю Радзіму ад духоўных чужынцаў, калі ён “душою сваёй і целаю зросся” з роднаю зямлёю: “Адзін у полі – не воін, / калі гэта поле – чужое. / Устану ў полі / адзін я, / калі гэта поле – / Радзіма” (верш “Прашчур”). Услед за сваім земляком Н. Нарэйка ўдакладняе сваю пазіцыю па гэтым пытанні: “Я – чалавек. І для бітвы народжаны я. / Вазьмі гэты меч, мой збраяр...”. “За сталь і Радзіму не шкода жыцця мне свайго”, – сцвярджае лірычная гераіня і ў вершы “Меч у зямлі”.

Удумаем ся ў апошні паэтычны радок верша “Бітва мая. Прага мая. Смага мая”: “Толькі зброя – смецце...”. Як бачна, з вышэйпрацытаванага радка лірычная гераіня не адмаўляе “бітву”. Але што прапануе паэтка ў якасці зброі? Слова! І бітву, якую збіраецца весці Н. Нарэйка, як сведчыць назва верша, стала для творчай асобы і духоўнай патрэбай, і памкненнем. Невыпадкава ў вершы “Аб рашотку каміна” Н. Нарэйка сцвярджае, што “лук мой – смык”. Смык – музычны інструмент, які павінен даць голас, відаць, не толькі паэтцы. У свой час Ф. Багушэвіч, ужываючы некалькі псеўданімаў, імітаваў наяўнасць актыўнага літаратурнага жыцця, прысутнасць на беларускім паэтычным Парнасе адразу некалькіх аўтараў. “Смык ёсць, а хтось скрыпку, можа, даробе, а там была “Дудка” – вот і мы зробім музыку” (з прадмовы за зборніка “Смык беларускі” Ф. Багушэвіча).

Настасся Нарэйка выразна ўсведамляе, што прадмет і сэнс любога віду мастацтва – абуджаць творчую энергію людзей, перш за ўсё мысліцельную. Таму вучыць чытача пільней ўглядацца ў душу чалавека, каб зразумець, хто ж мы такія ёсць.

Пазіцыя чалавека, што стаіць на мяжы з мінулага ў будучае, знаходзіць у паэзіі Н. Нарэйкі маральна-філасофскае асэнсаванне. Духоўная сіла чалавека, паводле канцэпцыі паэтэсы, – у яго самааддачы, стваральнай актыўнасці: “Бо той, хто нічога не даў, той нічога й не мае, / Бо толькі жабрак цэлы свет у далонях трымае”. У вершы “Ніякая вернасць мяне ля цябе не ўтрымае” яна лаканічна выражана ў слове “вернасць”. Па перакананні аўтара паэтычнага зборніка “Магдэбургскае права маёй душы”, смерць, дысгарманічныя працэсы ў грамадстве здольны спыніць, згарманізаваць каханне, вернасць, прыгажосць. Нельга забываць, што Настасся Нарэйка – перш-наперш Жанчына, а потым ужо творца. Таму тэмы жанчына і час, жанчына і лёс, жанчына і гісторыя... гарманічна ўплятаюцца ў асэнсаванне мастачкай слова трывог сённяшняга дня ў повязі часоў, дыялектыцы іх пераемнасці і абнаўлення: “І вернасць адна гэты жудасны свет скалане, / Узніме наверх каламуць, што ляжала на дне, / І той, хто ўзяў, намалое стралу на сцяне, / І вернасць адна ўтрымае цябе ля мяне”.

Меч – гэта не проста зброя, што ляжыць у зямлі, не проста сімвал годнасці продкаў, якія не абразілі свой род, годна абаранялі Радзіму са зброяй у руках (верш “Меч у зямлі”). Вобраз мяча перарастае рамкі канкрэтнасці. Чытач становіцца сведкам трагедыі лірычнай гераіні. Вобраз мяча персаніфіцыруецца ў вобраз здрадніка, які не захаваў жыццё каханага лірычнай гераіні (“Несправядліва? І што? Як мне быць справядлівай? / Мне, што так моцна, так шчыра кахала яго?”), не абараніў воя (“Як ты мог дапусціць да жахлівай, / Да жудаснай смерці воя святога майго?”).

У адносінах паэтэсы да вайны, змагання чуецца Яраслаўнін пачатак. У сваім доме лірычная гераіня Н. Нарэйкі чакае, калі вернецца вай. Плача, перажывае,

адсюль насычана сць паэтычнах радкоў (верш “Меч мой”) рытарычнымі пытаньнямі, яна верыць, не падае духам. Верш “Я, твая паланянка, ніколі не буду з табой” таксама вабіць той жыццёва-жаночай сілай, якая заўсёды была, ёсць і будзе здаровым фундаментам кожнай нацыі: “Я, твая паланянка, ніколі не буду з табой... / Калі б можна было залатыя сукенкі твае, / Падарункі, якія мне горш, чым вярыгі на шыі, / Пераплавіць на зброю, – о, я скарыстала б яе! / Каб павыпусціць чорную кроў! І ніхто не / адмые”. Пагадзіцеся, тут крыніца аптымізму паэтэсы.

Верай матулі, каханай у дапамогу вышэйшых сіл прасякнута верш Н. Нарэйкі “Уцягні мне нітачку ў іголку”. Маці ўспрымае ноч як час змаганьня добрых і злых сіл, час заклінаньня лёсу (“...цёплай ніткай белай / Працягну я лінію жыцця”). Таму і і выбірае гэты час сутак для рукадзельнай працы: “Вышывала з вечара да золку – / Вочы не маглі не прытаміцца”. Згодна з народнымі вераваньнямі, вышытая рукамі каханай і маці кашуля будзе ахоўваць сына ад смерці: “Апрані кашулю, калі ласка, / Узел завяжы на паяску. / Ведаю: вайна – не сон, не казка. / Працягні мне з полымя руку”.

Шлях духоўнага адраджэньня беларусаў ад бязвер’я, бяспамяцтва, абьякавасці да будучыні Настасся Нарэйка, як у свой час і М. Багдановіч, звязваюць з адносінамі народа да роднай мовы (верш “Каласы, камяні і крыніцы...”). “Мова-казка”, “мова-загадка”, “мова-крык”, “мова-боль”. У гэтых вызначэньнях і гонар лірычнай гераіні за сучаснікаў, бо расце цікавасць моладзі да гісторыі народа, таму і лічыць Н. Нарэйка, што прыйшоў час для глыбокага, абноўленага вывучэньня мовы. Тут і перажыванні, і распач, і боль, і крыўда, і жах ад таго, што некаторыя дзеці, ды і дарослыя ў пачатку ХХІ стагоддзя на роднай мове могуць прачытаць ледзь-ледзь.

Некалі Н. Нарэйка пісала па-руску, атрымлівалася. Прачытаўшы факт з біяграфіі М. Багдановіча, якому казалі, што ўсе творы, напісаныя ім па-руску, не варты аднаго радка, напісанага па-беларуску, вырашыла пісаць толькі на роднай мове (з інтэрв’ю). Усведамленне раўназначнасці такіх паняццяў, як любоў, вечнасць, мова (“Між любоўю і вечнасцю кладка, / Наш адвечны, забыты пароль”) вядзе да разумення працэса выхавання маладых людзей на нацыянальных традыцыях, праз далучэньня да роднага слова. Шчымлівы роздум гераіні, дзякуючы таленавіта ўплеценаму ў паэтычныя радкі, пароля К. Каліноўскага (“Каго любіш?” – “Люблю Беларусь”) прасякнута аптымістычнымі ноткамі. Вывесці народ са стану забыцця, выхаваць любоў да роднай зямлі, якая атаясамліваецца для берасцейскай паэтэсы з такімі паняццямі, як “каласы, камяні і крыніцы... / Карагод, крыгаход, краявід...”, – гэта творчая місія мастака слова, па перакананні Н. Нарэйкі. Сведчанне гэтаму – апошні радок верша: “Божа мілы, як гэта ўзаемна!”

Н. Нарэйка жыве на Камянеччыне, куды прыехала пасля вучобы ў БДУ на факультэце журналістыкі па спецыяльнасці “Літаратурная работа. Журналістыка”. Зямля, якая прапітана “водарам гісторыі”, нашэптвае мастачкі слова нечаканыя вобразы: “Зоры Рагнеды”, “Зоры Ядвігі”, “Зоры Барбары”: “Я буду пісаць / Пад зорамі вашымі, / Сёстры. / Для думак і слоў / У душы не наладжу турму. / Хай месяц плыве, / Каляны, празрысты і востры. / Хай зоры палаюць, / Як сотні гадоў таму”. Зоры, высокія, уплеценыя ў косы Рагнеды,

Ядвігі, Барбары, свае і далёкія, – сведчанне таго, што паэтка тонка адчувае трывалую сувязь пакаленняў. Ці не прывабная суседка Белая вежа падказала Н. Нарэйка назву зборніка? Для паэта-гуманіста важна, каб наступныя пакаленні вучыліся на ўроках гісторыі, таму і ўваскрашае Н. Нарэйка свет мінулага на старонках зборніка. Ненавязліва спалучае вобразы Вежы, Турава, Гальшан, арбалета, лука, мяча, крыжакоў, пошчак тугіх капытоў, абломкаў даспехаў, байніц, магдэбургскага права..., якія ўмоўна можна аб’яднаць пад назваю “з прывідаў Бацькаўшчыны”, і ўводзіць у паэтычныя творы, эмацыянальна-інтымна-філасофскія.

Нельга не заўважыць, што часам паэзія Н. Нарэйкі тэматычна звужаецца да сферы прыватнасці, камернага лірычнага “я”. Лірычная гераіня зборніка “Магдэбургскае права маёй душы” ўсё шчыльней замыкаецца ў сваіх чыста індывідуальных настройах і перажываннях: “Над свечкай гарачай / Схілюся і плачу. / Жыццё і каханне – / На злом” (верш “Босыя ногі”) Дзякуючы такому тэматычнаму звужэнню, паэтэса паглыбляе і пашырае псіхалагічны партрэт сваёй гераіні. Для яе слова каханне сінанімічна такім паняццям, як высакароднасць, адданасць, чалавечнасць. Як бачна, абраннік лірычнай гераіні Н. Нарэйкі не адпавядае такім патрабаванням: “Страшна... Я сябе ўжо губляла? / Усё адно! Вар’ятка я? Наўрад... / Ува мне МЯНЕ занадта мала, / Ува мне ЦЯБЕ занадта шмат”. Нягледзячы на няспраўджанае каханне, перад чытачом прадстае вобраз светла-лірычны, які не выклікае настроі песімізму, безвыходнасці, непаўнавартаснасці: “... будзеш са мной шчаслівы, / Веру. Я веру! Верую...” – верш “Безгалоўе. Сілу бязмерную”); “Чакаю цябе. Як сон. Як дабро. Як ніколі!” (верш “Дровы згарэлі. Холаду – вольная воля”). Сутнасць духоўных адчуванняў гераіні, на наш погляд, выразна выяўляецца ў эпітэтах, якімі надзяляе яна свайго каханага – “раз’ятраны”, “пакрыўджаны”, “злосны”, “горкі”, “незабыўны”, “пракляты”, “суцэльны праклён”, але ні ў адным паэтычным радку не адчуваецца пратэст супраць насмешлівага лёсу (“Вы – сонца”; “Вы – шчасце”). Больш таго, гераіня Н. Нарэйкі з гумарам уступае ў дыялог з навакольным светам: “Мне ў слове “тыдзень” мроіцца “ты дзе?”... Выплакалася яна на сваю долю пажаночаму ціха (“Спі, мой пакутны. / Спі, мой атрутны. / Жыць і не ведаць / Лягчэй” – верш “Босыя ногі”). Разуменне таго, што кожнае імгненне, пражытае побач з каханым, змяшчае ўсю паўнату быцця, падштурхоўвае паэтэсу да ўжывання слова “Вы”, “Вас” з вялікай літары: “Я не скажу ніколі Вам: кахайце”; “Як бясконца мне Вас не стае!”; “Думаць пра Вас – вось мая горкая доля”; “Я малюся за Вас у пустэльні”. Для паэтэсы замена “Вы” на “ты”, “цябе” – гэта своеасаблівае ўказанне на аддаленасць закаханых, духоўнае непаразуменне: “Не першая наша сустрэча. / Не першы наш страшны бой. / І сэрцы, і вочы, і рукі, / І вусны, і думкі, і словы / Злучыцца не могуць, / Хоць лёсам / Зведзены здаўна ў адно” (верш “Не першая наша сустрэча”).

Як бачна, лірычная гераіня Н. Нарэйкі – чалавек мяккі, шчыры, самаахвярны, выразна ўсведамляе, што ў супрацьстаянні “мяне і цябе” няма, ды і не можа быць пераможцаў і пераможаных: “За цябе я аддам цэлы свет. / Клята будзь, магдэбургскае права!” Пра сябе ў адным з інтэрв’ю паэтэса сказала: “Я найўная, напэўна. Думаю, гэтая рыса карысная для паэта і пісьменніка. Яшчэ рамантычная. Гэтая якасць таксама часам дапамагае. І адданая: рабоце, Радзіме, справе, якая ў мяне ёсць” (з інтэрв’ю).

Думаецца, для паэтычнай кнігі паэтэса невыпадкова абрала назву “Магдэбургскае права маёй душы”. “Кніга прысвечана ўнутранай свабодзе чалавека, праву яго душы на самакіраванне” (з інтэрв’ю). Пра ўласную кнігу Настасся Нарэйка марыла даўно, а вось калі выпала такая магчымасць, чамусьці доўга сумнявалася. Шмат разоў перачытвала, нешта выкідала, нешта дадала. Паэтычны зборнік быў надрукаваны па прапанове Брэсцкага аддзялення Саюза пісьменнікаў па выніках праведзенага ў вобласці літаратурнага конкурсу.

Паэтэса жадае годна кроць па аднойчы абранаму шляху, дамагаецца рэалізацыі сваіх абсалютных правоў. Адсюль паэтызацыя жыцця і творчага працэсу: “Да нашай наступнай сустрэчы / Я БУДУ пісаць і жыць!” (верш “Не першая наша сустрэча”).

Невыпадкова скразной лініяй у зборніку праходзіць тэма роздуму пра існасць і сутнасць мастацтва і ролю творцы ў дысгарманічным соцыуме. Складваецца ўражанне, што паэтэса ўспрыняла шапэнгаўэраўска-ніцшэанскую думку пра мастацтва як адзіны гаючы сродак супраць песімістычнай канцэпцыі чалавечай экзістэнцыі: “Са мною няпроста. / Калі сярод ночы ўскочу. / І шпарка пішу / Дзе патрапіць жывыя радкі... / Калі я тану між папер, / Як у моры адчаю, / І рву, і палю, і пасля аднаўляю. / Наноў! / Калі я з Пегасам / У брудныя гульні гуляю, / А потым прашу прабачэння, / Бо гіну ізноў” (верш “Са мною няпроста”).

Н. Нарэйку як творцу хвалююць пытанні пра сваё месца ў свеце, пра адказнасць перад гэтым светам – не толькі за сябе, але за ўсю Айчыну. Яна разгублена пытаецца ў самой сябе: “Як нарэшце ўцяміць, / Што йдзе / Паляванне на нас?!; “Што зрабіла ты з намі, / Time, Zeit, Время?”; “Дзе знайду цябе, загадкавае выйсце?”; “Пад усіх табе падстройвацца сумленна / Ці заўсёды быць адным самім сабой?” У творчасці Н. Нарэйкі няма прыродаапісальных твораў, не характэрна паэтычнай манеры мастачкі слова адстароненае назіранне і эстэтызацыя жыццёвых з’яў і фактаў. Чытач становіцца сведкай экстрапаліравання лірычнай гераіні ў свет жывой прыроды, калі яна гатова пацютчаўску растварыцца ў ёй (“Плывуць бярозы ў сумным паланезе. / І вецер, нібы музыка, у цішы. / Я ведаю: на гэтым чыстым снезе, / Як пляма, чарната маёй душы” – верш “Чатырохрадкоўі”), ці ў перспектыву вечнасці (вершы “Белая зала”, “Часам бывае”, “Загарніце апошнія слёзы ў паперу”). Звяртаючыся да ўлюбёнай восені, яна кажа: “Восенню трэба на сцены і кнігі маліцца, / Восенню трэба блукаць па старых гарадах. / Восенню сны і пылле атрасае гісторыя, / Восенню бітва вякоў паўтараецца зноў...” (верш “Восень вярнулася”). Выкарыстаўшы лексічную анафару, Н. Нарэйка выяўляе сваё ўспрыманне восеньскай пары як сталасці чалавечага веку (напрыклад, у вершы “Восень вярнулася” слова “восень” восем разоў ужываецца на пачатку кожнага паэтычнага радка). Гэтая традыцыя ідзе з часоў Геракліта, Платона, адпавядае народнай філасофіі і эстэтыцы. Цяжка не пагадзіцца з сучаснай даследчыцай А. Хатэнка, якая пісала: “Восень мае сваю мелодыку, свае замовы і звароты да Неба: яна не просіць літасці і спагады, як вясна дзеля завязі, не бунтуе цягай зачыну, як лета, не песціць надзею на абуджэнне, як зіма. Восень рахункуе. Яна мудра і прасветлена бачыць, хто чаго варты на крыжы сусветных дарог” [3, с. 70]. Восень – любімая пара Н. Нарэйкі. “Калі на вуліцы холадна, асабліва адчуваеш цеплыню родных людзей, роднага краю. Менавіта восенню цягне

дадому і ў мінулае роднай краіны. Менавіта восенню хочацца чытаць гістарычныя творы. Асабліва У. Караткевіча, калі ідзе дождж, калі цёмна, калі навальніца. Тады “Дзікае паляванне караля Стаха” – тое, што трэба” (з інтэрв’ю).

Дарэчы, выкарыстанне такой стылістычнай фігуры, як анафара – харатэрная адметнасць паэтычнага стылю Н. Нарэйкі.

Красамоўным узорам выкарыстання гэтага прыёму з’яўляецца верш “Ты адзіны мой, Богам дадзены”, які ўспрымаецца чытачом як гімн каханню, любові. Колькі пяшчоты, шчырасці, самаахвярнасці, далікатнасці, высакароднасці ў кожным паэтычным радку верша. Колькі трапных узнёслых эпітэтаў!

Ты адзіны мой, Богам дадзены.
Ты радзінны мой, а не крадзены.

Ты спрадвечны мой, векапомны мой.
Ты бяспрэчны мой і нязломны мой.

Ты – жыццё маё, ты – мой снег сівы.
Ты – маё жніўё, ты – мой меч крывы.

Ты – вясла крыло, ты – вятрак стары.
Ты – нябёсаў шкло, гарадоў муры.

Ты – палёў абсяг, ты – зубрыны крок.
Ты – жыцця працяг, ты – жыцця ўрок.

Ты бяздонны мой, ты бяссонны мой.
Ты палонны мой, ты загонны мой.

Ты калючы мой, ты бяззбройны мой.
Ты балючы мой. Незагойны мой!

Ты адзіны мой. Сярод воўчых зграй.
Ты глыбінны мой... Ты – мой родны край.

На наш погляд, жанр паэтычных твораў Н. Нарэйкі можна вызначыць як творы інтэлектуальна-эмацыяльнага ахопу жыцця. Як нам бачыцца, менавіта спосаб мыслення мастачкі слова прадыхтаваў недзе на падсвядомым узроўні выбар гэтай жанравай формы. Сутнасць сваёй натуры Настасся Нарэйка даволі тонка вызначае ў вершы “Са мною няпроста”: “Я – чорны адчай / І белы, крыштальны спакой”.

Настасся Нарэйка нарадзілася ў невялічкім правінцыйным гарадку Маладзечна. Першыя паэтычныя радкі напісала ў дзесяць гадоў і адразу на беларускай мове (верш “Мая Беларусь”). Не дзіўна, бо вучылася ў беларускай гімназіі, выхоўвалася ў сям’і, у якой заўсёды размаўлялі па-беларуску, займалася ў літаратурным аб’яднанні “Узлёт” у педагога і паэткі Таісы Трафімаўны.

Публікацыі ў газеце “Раніца”, часопісах “Бярозка, “Першацвет” сведчылі: на паэтычным небасхіле нарадзілася зорачка са сваім бачаннем свету. Роднай гімназіі прысвяціла верш “Мая гімназія”. Гэты твор штогод гучыць у выкананні гімназістаў на урачыстым свяце “Прысвячэнне ў гімназісты”. Гады вучобы ў БДУ спрыялі творчаму сталенню маладой паэтэсы. Н. Нарэйка – аўтар адзінага паэтычнага зборніка. Безумоўна, шмат часу адбірае любімая праца ў газеце “Навіны Камянеччыны”. Прайшла шлях ад карэктара – карэспандэнта – загадчыка аддзела пісьмаў і сацыяльных праблем – да адказнага сакратара. Тым не менш, даволі часта публікацыі беларускай паэткі з’яўляюцца на старонках часопісаў “Полымя”, “Маладосць”, “Куфэрак Віленшчыны”, газет “Літаратура і мастацтва”, “Заря”, “Маладзечанская газета”, у калектыўных зборніках “Сила слабости» (жаночая паэзія Брэстчыны), «ЛітАўра”, “Кахаць і верыць” (апавяданні маладых пісьменнікаў Беларусі). Член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Сёння Настасся Нарэйка вядзе гурток па журналістыцы ў аддзяленні дзённага знаходжання для людзей пажылога ўзросту пры мясцовым Цэнтры сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва, расказвае пра тое, як трэба пісаць, як браць інтэрв’ю. Зацікаўлена кіруе літаратурным гуртком “Жарынка” ў Каменцы. “Чаму “Жарынка”? Ёсць у беларускай мове такое прыгожае слова, якое абазначае “гарачы вугалёк з вогнішча, які перадаваў адзін аднаму”. Так і я ў сваім гуртку хачу перадаць цяпло сваёй душы дзецям” (з інтэрв’ю). Па вечарах Настасся абавязкова звяртаецца да свайго дзённіка. Праводзіць над ім ад некалькіх хвілін да некалькіх гадзін, у залежнасці ад таго, як прайшоў дзень. З гэтых запісаў потым атрымліваюцца неаблігі апавядання, як лічыць Н. Нарэйка.

Філасофія жыцця, зямная ў сваёй аснове, вельмі адчувальна ў вершах Н. Нарэйкі, якія прысвечаны тэме радзімы: гораду Маладзечна, куды яна вяртаецца ў снах, на яве, і Камянцу, якую пасля двухгадовай адпрацоўкі не змагла пакінуць Настасся, духоўна з’ядналася творца з берасцейскай зямлёй: “Два гарады. / Дзве радзімы маёй душы. / У адным мае – карані. / У другім – мае вершы”, – піша паэтка ў вершы “Трэба ехаць дамоў”. “Трэба дома бываць часцей...” – узгадваюцца знакамітыя радкі з верша Рыгора Барадуліна, калі чытаем вершы Н. Нарэйкі “Успамінаць не трэба”, “Калі ў Навагрудку” і інш. Родны дом, вуліца, горад – у кожнага яны свае. Маладзечна асацыіруецца для Н. Нарэйкі з дзяцінствам, бацькамі; Камянеччына – з вершамі, Вежай, гісторыяй, каханым. Паэтэса ўдзячна гэтым гарадам, якія “стварылі” яе, моліцца за іх пакой, росквіт: “Вы сумесна пісалі мяне, / Бы карціну ці верш”. У вышэйназваным вершы паэтка выкарыстала метафару (вобраз спарышоў) двух гарадоў, у свой час да гэтага вобраза звяртаўся П. Панчанка (верш “Спарышы”) з мэтай паяднання хлопца і дзяўчыны, М. Багдановіч – частак санета (нарыс “Санет”).

Аўтар прадмовы за зборніка “Магдэбургскае права маёй душы” Мікола Чарняўскі выказвае меркаванне, што “толькі чалавек, надзелены паэтычным дарам, здольны ад імя свайго лірычнага героя гэтак пранікліва-шчыmlіва, на мове шчырасці і даверу, а галоўнае – вобразна, паспавядацца перад чытачом і перад сабою, стварыць свой “паэтычны партрэт”, які, магчыма, некаму падасца не дужа прывабным, але з паэтычнага боку – зноў жа арыгінальным, па-свойму асэнсаваным, “намалюваным”, такім, якім атрымаўся ён яшчэ ў адным вершы Насці Нарэйкі лірычна-інтымнага плану: “Зноў вы прыходзіце...”: “Вецер у коміне / Вы адчайна. / Вы ля агню. / Я, канешне, у ім. / Я дагару, / Дагару, як звычайна. / Я – ваўчаныя / З поўсцю шэрай, як дым” [4, с. 7].

Па нашым перакананні, у паэтычнай кнізе Настассі Нарэйкі “Магдэбургскае права маёй душы” гарманічна яднаюцца два светы. Аўтарская свядомасць паэтэсы пераключаецца то з лірычнага, адасобленага “я”, “я” ў свеце на “мы” – дзеля падкрэслівання адзінства свайго лёсу з лёсам народа; то з “мы” на “я”, бо кожны чалавек “мае права на самакіраванне, самавыражэнне”, асабістае шчасце. Творчасць для Н. Нарэйкі – гэта адказ самой сабе на шчымлівы штодзённы запыт: што далей, як, чым жыць? Гэтыя пытанні можна назваць праблемай адаптацыі творчых людзей у сучасным мітуслівым грамадстве. Думкі паэтэсы глыбокія па змесце, лаканічныя, выразныя, у іх сканцэнтраваны жыццёвыя назіранні маладой жанчыны, таму не дзіўна, што паэтычныя тэксты Н. Нарэйкі сталі прасторай для афарызмаў: “Права выбару – дрэннае права”; “Кнігі жывуць і помняць / Болей, чым помняць людзі”; “Той, хто нічога не даў, той нічога й не мае”; “Толькі жабрак цэлы свет у далонях трымае”. “Паэтычная кніга “Магдэбургскае права маёй душы” – гэта крок нашай зямлячкі да пераадолення хаосу, спосаб спыніць разбурэнне хараства ў хуткаплынным асабістым і грамадскім жыцці асобы.

Спіс выкарыстанай літаратуры

1. Дарафейчук, Л. Інтэрв’ю з Настассяй Нарэйкай (узятая вучаніцай СШ № 6 г. Брэста) / Л. Дарафейчук. Рукапісны варыянт.
2. Нарэйка, Н. Магдэбургскае права маёй душы : вершы / Н. Нарэйка. – Брэст : ААТ “Брэсцкая друкарня”, 2013. – 108 с.
3. Хатэнка, А. Зніч крыжовых дарог / А. Хатэнка. – Мн. : Польша, 1992. – 118 с.
4. Чарняўскі, М. “Я такая, як ёсць...” / М. Чарняўскі // Магдэбургскае права маёй душы : вершы / Н. Нарэйка. – Брэст : ААТ “Брэсцкая друкарня”, 2013. – С. 3–12.
5. Южын М. Зборнік крытычных артыкулаў пра сучасную беларускую паэзію / Ю.Южын // http://www.litsovet.ru/index.php/material.read?material_id=51014.

Гарипова Гульчир Талгатовна (G.T. Garipova), доктор філалагічных наук, доцент, прафесар кафедры рускай літаратуры ІГН МГПУ, прафесар кафедры рускай і зарубежнай філалагіі ВлГУ, Акадэмік МАНПО, Почётны акадэмік Акадэміі наук Турон (Інстытут народаў Сярэдняй Азіі ім. Махпірат) (Москва, Расійская Федэрацыя) (Moscow, Russian Federation); ggaripova2017@yandex.ru